

کانال‌های موقوفات

خارج از کنترل

مصاحبه اختصاصی ماهنامه «اقتصاد ایران» با آقای ولی ضرابیه، مدیر عامل بانک سامان

اقتصاد ایران: به اعتقاد شما مهمترین دلایل به وجود آمدن مطالبات معوق بانکی در کشور چه مواردی هستند؟

مهمترین عوامل را در این حوزه می‌توان به دو دسته عوامل تحت کنترل و عوامل خارج از کنترل بانک‌ها طبقه بندی کرد. دسته اول شامل عدم وجود سیستم ارزیابی دقیق مشتریان بانک، کندی روند وصول مطالبات و عدم وجود مدیریت مؤثر بر ارقام دارایی‌ها می‌باشد. همچنین، ضعف کیفی فرآیند و مراحل بررسی تسهیلات اعطایی، عدم دقت لازم در خصوص وضعیت مالی و اعتباری ضامن یا ضامن‌ها، عدم وجود سیستم هدف گذاری تعهدات بانک و پایین بودن نرخ خسارت تأخیر، در مقایسه با هزینه تحصیل پول در بازار غیر رسمی از دیگر مواردی هستند که می‌توان به عنوان عوامل تحت کنترل بانک‌ها در ایجاد مطالبات معوق سیستم بانکی ارزیابی کرد. در رابطه با عوامل

ایجاد فضای ناطمینانی و رکود در کسب و کار منجر شده است، یکی از مشکلات سیاستی دولت در شکل گیری این مطالبات می‌باشد. به عنوان مثال، اصرار بر پایین نگه داشتن نرخ سود تسهیلات، به خصوص تسهیلات مبادله‌ای

و کم‌توجهی به محدودیت منابع بانک‌ها و در نتیجه ایجاد تفاوت بین قیمت اسمی و واقعی پول یکی از همین مشکلات سیاستی است که سیستم بانکی با آن درگیر است. البته سهم تسهیلات تکلیفی را هم در این میان نباید نادیده انگاشت.

خارج از کنترل بانک‌ها (شرایط محیطی)، مواردی همچون فوت وام گیرنده و بروز مشکلاتی در انحصار وراثت، عدم وجود سیستم اطلاعات یکپارچه اعتباری در سیستم بانکداری کشور و بروز حوادث غیرمترقبه، در پیدایش مطالبات معوق دخیل هستند. به علاوه، تغییر و تحولات در قوانین و مقررات مانند تعیین نرخ‌های دستوری پایین و تعیین سهم تسهیلات قابل پرداخت بخش‌های مختلف اقتصادی، تغییر و تحولات سیاسی-اقتصادی و موانع قانونی و مقرراتی از دیگر موارد مشمول عنوان عوامل محیطی هستند.

اقتصاد ایران: مطالبات معوق چه تبعات منفی بر تولید کشور بر جای می‌گذارد؟

مطالبات معوق منجر به کاهش قدرت وام دهی بانک‌ها می‌شوند و مشکلات زیادی را برای بخش تولیدی ایجاد می‌کنند، چرا که تأمین مالی سرمایه در گردش واحدهای تولیدی به راحتی مقدور نخواهد شد. بالطبع، این امر منجر به افزایش هزینه‌های تولید ناشی از تأمین مالی با نرخ‌های بالاتر از بازارهای دیگر، تعمیق رکود در صنایع، ورشکستگی واحدها و افزایش نرخ بیکاری خواهد شد.

اقتصاد ایران: نقش دولت را در شکل گیری مطالبات معوق چگونه ارزیابی می‌کنید؟

در رابطه با نقش دولت باید گفت عدم موفقیت سیاست‌های تثبیتی دولت همچون بی‌ثباتی اقتصادی که به

بانکی مؤثر "کمیت بال در کلیه بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری و همچنین تسریع در ایجاد بانک متمرکز اطلاعات اعتباری مشتریان یا همان سیستم بانکی با راهبری بانک مرکزی از مهمترین راهکارهای قابل ذکر در این راستا است. به علاوه، با ایجاد محیط مساعد برای فعالیت مؤسسات "پیگیری و وصول مطالبات" همچون بانک مرکزی، وزارت اقتصاد، وزارت دادگستری و قوه قضاییه می‌توان شرایط لازم را در این رابطه فراهم کرد.

سیستم بانکی هم قادر است با گزینش رؤسای شعب و معاونین اعتباری آنان از بین افرادی که سابقه مدیریت اعتباری آنها در گذشته همراه با مطالبات معوق بالا نبوده در این مسیر قدم‌های مثبتی بردارد.

به علاوه، در رابطه با مشتریانی که عدم توانایی آنها در بازپرداخت دیون برای بانک محرز شده است، می‌توان روش‌هایی چون استمهال، مذاکره، تخفیف یا بخشش جریمه و موارد مشابه را برای بازپرداخت بدهی‌ها فراهم ساخت. در خصوص مشتریانی هم که علیرغم بضاعت مالی تمایلی به بازپرداخت دیون خود ندارند می‌توان از مساعدت شرکت‌ها و نهادهای "پیگیری و وصول مطالبات" استفاده کرد.

کانال دیگر کاهش حجم مطالبات، آزاد سازی نرخ سود بانکی در راستای مشخص شدن بهای واقعی تأمین مالی پروژه‌ها است که منجر به برنامه ریزی صحیح مشتریان در سرمایه گذاری آنها خواهد شد. این مهم که توسط بانک مرکزی و دولت باید در ارتباطی متقابل باشد، در کنار افزایش عرضه پول توسط بانک مرکزی و انجام اقدامات سیاستی در راستای کانالیزه کردن عرضه پول در فعالیت‌های مولد اقتصادی دو شیوه کارا محسوب می‌شوند.

اقتصاد ایران: آیا رشد مطالبات معوق در شاخص‌های کلان مهمی همچون سرمایه گذاری داخلی و خارجی، تأثیر گذار است؟

قطعاً تأثیر دارند. به عنوان مثال با توجه به این که مهمترین منابع تأمین سرمایه گذاری‌های داخلی اعم از سرمایه ثابت و سرمایه در گردش، بانک‌ها هستند، کاهش قدرت وام دهی بانک‌ها در نتیجه افزایش مطالبات معوق آنان منجر به کاهش سرمایه گذاری داخلی خواهد شد. علاوه بر این، شاخص‌های ریسک کشوری، آزادی اقتصادی و فضای کسب و کار که مهمترین فاکتورهای تأثیر گذار بر سرمایه گذاری خارجی هستند، با فرض ثابت بودن سایر عوامل و با پذیرش این فرض که افزایش مطالبات معوق منجر به بدتر شدن شاخص کسب و کار در اقتصاد کشور خواهد شد و به تبع آن می‌تواند تأثیر منفی بر سرمایه گذاری خارجی داشته باشد.

اقتصاد ایران: وضعیت آتی نظام پولی و به تبع آن تولیدی کشور را با توجه به این مشکل چگونه ارزیابی

اقتصاد ایران: دولت، بانک مرکزی، بانک‌ها و مؤسسات پولی و مالی چگونه می‌توانند به رفع و یا کنترل این مشکل کمک نمایند؟

به اعتقاد من، نظارت مؤثر و فعال بانک مرکزی بر حسن اجرای اصول ۸ و ۹ "اصول اساسی برای نظارت

می‌کنید؟

خوشبختانه در سال‌های اخیر، مسأله تسهیلات غیرجاری یا همان مطالبات معوق اهمیت زیادی پیدا کرده است و نهادهای سیاست‌گذار به ویژه بانک مرکزی به تلاش جدی برای کنترل و کاهش آن اقدام کرده‌اند. مقررات متعددی در قالب بسته‌های سیاستی-نظارتی و سایر بخشنامه‌های بانک مرکزی برای کنترل مطالبات و اطمینان از عملکرد صحیح بانک‌ها، به آن ابلاغ شده است. از سوی دیگر، خود بانک‌ها هم به اهمیت این موضوع بیشتر واقف شده‌اند و در سال‌های اخیر تلاش کرده‌اند به سمت سیاست‌های اعتبار

سنجی و نظارت حرکت کنند. به نظر می‌رسد سال‌های آینده سال‌های بهتری باشد، اما همچنان سیاست‌های کلان اقتصادی هم باید در مسیری قرار گیرند که منجر به تقویت یکدیگر در جهت کاهش نسبت مطالبات معوق به کل مطالبات شوند. این سیاست‌ها به ویژه در حوزه قیمت‌گذاری صحیح وام‌ها و اعتبارات اهمیت پیدا می‌کنند تا اصولاً مشتریانی مورد ارزیابی قرار گیرند که در سیستم سنجش اعتبار نمره قابل قبولی را کسب کرده باشند.

اقتصاد ایران: متشکریم. ■

خوب و بد چین

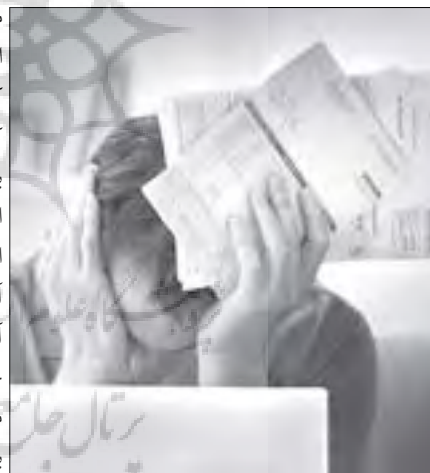
کشور چین علاوه بر تجارت جهانی، در بحث کنترل مطالبات معوق هم می‌تواند یک الگوی تمام عیار برای ایران باشد. چینی‌ها جهت کنترل رشد مطالبات معوق خود مطالعات گسترده‌ای انجام داده‌اند که در ادامه به آن می‌پردازیم. بانک مرکزی چین (CBC)، مهمترین برنامه‌های این کشور را در توسعه نظام پولی و مالی در ۵ بخش برشمرده است که افزایش سرمایه ۲۷۰ میلیارد یوانی برای ۴ بانک دولتی و کنترل مطالبات معوق از مهمترین آنها به شمار می‌روند. CBC مهمترین مشکلات نظام بانکی چین را که می‌تواند بازرگانی خارجی پُرتوان این کشور را در آینده تهدید کند، به چند دسته تقسیم می‌کند. حجم رو به افزایش مطالبات معوق، سرمایه اندک، کارایی و سوددهی پایین و ذخیره احتیاطی ناچیز نظام بانکی چین، مهمترین خطرات تهدید کننده اقتصاد این کشور به حساب می‌آیند. نکته جالب در این خصوص، شباهت‌هایی است که در علل پیدایش مطالبات معوق بانکی چین و ایران وجود دارد. عدم ارزیابی مناسب مشتری، پرداخت وام‌های بدون ملت و به طور کلی مدیریت ضعیف بانکداری چین در کنار ناکارآمدی دولت در فعالیت‌های اقتصادی، از مهمترین دلایل پیدایش و رشد معوقه‌های بانکی این کشور به شمار می‌روند. در حال حاضر، صنعت، بیشترین حجم بدهی‌های معوق را در چین به خود اختصاص داده است که رقم آن معادل ۴۷ درصد کل مطالبات معوق بانکی است. بخش مسکن هم با ۱۶ درصد بدهی معوق، در رده دوم این رده‌بندی قرار دارد. همچنین بخش‌های کشاورزی، تجارت خارجی و بازرگانی، به ترتیب با ارقام ۸، ۷ و ۷ درصد در رتبه‌های بعدی جای دارند. ۱۵ درصد باقیمانده مطالبات معوق هم به سایر بخش‌ها مربوط است. ■

مطالبات معوق در عرصه جهانی

در ماتم اقساط عقب افتاده

مطالبات معوق بانکی، مختص بانکداری ایران نیست، بلکه تمام کشورهای جهان با این معضل درگیرند؛ اما راه‌های کنترل آن را هم به کار بسته‌اند.

این روزها کنترل مطالبات معوق بانکی (NPLs) به دغدغه بسیاری از کشورهای جهان تبدیل شده است؛ به خصوص که با وقوع بحران مالی جهانی و به تبع آن حکمفرمایی شدید رکود مالی، حجم مطالبات معوق در بانک‌های سراسر جهان شدت بیشتری یافته است. انتظار می‌رود مؤسسات تسهیلات دهنده کشورهای توسعه یافته که در قیاس با بانک‌های ایرانی شرایط آسان‌تری برای پرداخت وام در نظر می‌گیرند، ریسک بیشتری هم در دریافت مطالبات خود داشته باشند، اما عمده این کشورها با اتخاذ سیستم سیاست ارزیابی ریسک و تحلیل درست جریان نقلی بنگاه و اعتبار مشتری، شرایط تقاضا کننده وام را کاملاً ارزیابی می‌کنند و از این طریق، درصد عدم وصول اصل و فرع وام و همچنین خسارتی را که به مؤسسه وارد خواهد آمد، برآورد کرده و در عمل با اتخاذ چنین سیستم یکپارچه‌ای از مدیریت، ریسک عدم وصول مطالبات خود را کاهش می‌دهند.

ناخالص داخلی (GDP)، کاهش یافته است. در این بین، ایران به دلیل آن که از ثبات اقتصادی لازم برخوردار نیست، شرایط متفاوتی را در قیاس با کشورهای دیگر دارد. برای نمونه، در حالی که بسیاری از کشورها با وقوع بحران مالی جهانی و معوقه شدن مطالبات بانکی، حجم پول در گردش اقتصادشان بر حسب درصدی از GDP کاهش یافته است، اما بر اساس مطالعات واحد تحقیقات ماهنامه، این رقم در ایران، در پایان سال ۸۸ معادل یک واحد درصد افزایش یافته و پیش‌بینی می‌شود در پایان سال جاری،

این روزها کنترل مطالبات معوق بانکی (NPLs) به دغدغه بسیاری از کشورهای جهان تبدیل شده است؛ به خصوص که با وقوع بحران مالی جهانی و به تبع آن حکمفرمایی شدید رکود مالی، حجم مطالبات معوق در بانک‌های سراسر جهان شدت بیشتری یافته است. انتظار می‌رود مؤسسات تسهیلات دهنده کشورهای توسعه یافته که در قیاس با بانک‌های ایرانی شرایط آسان‌تری برای پرداخت وام در نظر می‌گیرند، ریسک بیشتری هم در دریافت مطالبات خود داشته باشند، اما عمده این کشورها با اتخاذ سیستم سیاست ارزیابی ریسک و تحلیل درست جریان نقلی بنگاه و اعتبار مشتری، شرایط تقاضا کننده وام را کاملاً ارزیابی می‌کنند و از این طریق، درصد عدم وصول اصل و فرع وام و همچنین خسارتی را که به مؤسسه وارد خواهد آمد، برآورد کرده و در عمل با اتخاذ چنین سیستم یکپارچه‌ای از مدیریت، ریسک عدم وصول مطالبات خود را کاهش می‌دهند.

معوقه‌های جهان

رقمی در حدود ۱/۵ تریلیون از کل ۲/۳ تریلیون دلار مطالبات معوقی که در اثر بحران جهانی پدید آمده، مربوط به کشورهای انگلستان، آمریکا و اتحادیه اروپا است. بر اساس برآورد صندوق بین‌المللی پول (IMF)، بر خلاف پیش‌بینی‌ها مبنی بر بهبود رشد اقتصادی در

پول و تولید در ایران

میلیارد ریال/درصد

سال	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸
حجم پول در گردش	۳۱۷,۹۱۹	۴۱۴,۵۴۵	۵۳۵,۷۰۷	۵۲۵,۴۸۳	۵۷۹,۹۶۱
GDP جاری	۱,۸۵۴,۷۰۰	۲,۲۶۰,۵۰۰	۲,۸۹۰,۳۰۰	۳,۶۱۹,۸۰۰	۳,۹۳۷,۲۰۰
نسبت پول در گردش به GDP	۱۷/۱۴	۱۸/۳۳	۱۸/۵۳	۱۴/۳۱	۱۴/۸۳

منبع: ماهنامه «اقتصاد ایران»